

REGERING VAN CURAÇAO

VISIEKADER BINNENSTAD 2026-2035

MET EEN DOORKIJK NAAR 2045

INHOUDSOPGAVE

Introductie	3
Visie	4
Sociaal: samen bouwen aan duurzame groei	5
Economie: bruisend en inclusie	5
Ruimte: verbindend en waar de natuur dichtbij voelt.....	6
De context en uitdagingen van Willemstad	7
De veelzijdige binnenstad	8
Punda	9
Otrobanda	10
Zee, kades en kustgebieden	11
Uitdagingen	12
Sociaal	12
Economie	12
Cultureel erfgoed.....	13
Ruimte en Duurzaamheid	13
Digitalisering en Governance.....	14
Instrumenten, planning en middelen	15
Instrumenten	15
City Management Willemstad	15
Herziening EOP artikel 4 voor duurzame ontwikkeling.....	17
Onderzoek en innovatie	17
Versterking overheidsorganisaties	18
Planning & middelen	19
Roadmap beleidsthema's	19
Ontwikkelingskompas beleidsthema's	21
Middelen	22

INTRODUCTIE

Willemstad, hoofdstad van Curaçao en UNESCO Werelderfgoedlocatie, vormt het bruisende hart van het eiland. Deze binnenstad is een plek waar historie samengaat met hedendaagse dynamiek: het is een centrum voor wonen, werken, winkelen, cultuur en ontmoeting voor zowel inwoners als toeristen. Tegelijkertijd staat de binnenstad voor aanzienlijke uitdagingen zoals leegstaande panden met achterstallig onderhoud, infrastructuur die verbetering behoeft, wegdrijven van bewoners door de aantrekkingskracht van investeerders in toerisme, het verdwijnen van haar natuurgebieden en de noodzaak om meer woonruimte te bieden zonder het unieke erfgoed en de Caribische sfeer te verliezen.

Dit visiekader dient als een bestuurlijk kompas om deze uitdagingen systematisch aan te pakken. De sociale, economische en ruimtelijke ontwikkeling van de binnenstad gaan hand in hand en staan hoog op de agenda van de Curaçaose overheid. Afgelopen jaren zijn er verschillende onderzoeken, benchmarks en verkenningen gedaan naar hoe de uitdagingen van de stad aan te pakken. Vandaar dit overkoepelende visiekader. Dit kader is interministerieel van aard, integraal van aanpak en met als doel een brede groep stakeholders te betrekken bij een toekomstbestendige binnenstad. Twee visieverkenningen hebben voornamelijk geresulteerd tot dit kader:

- Vanuit Ministerie van Economische Ontwikkeling: Willemstad: Colorful World Heritage City (Binnenstadstrategie 2025-2035)
- Vanuit Ministerie van Vervoer, Verkeer & Ruimtelijke Planning: WEWILLEMSTAD: Stedelijke Holistische Aanpak voor de Wereld erfgoed Binnenstad van Willemstad

Met dit document wil de overheid een inclusieve binnenstad creëren, een huiskamer voor iedereen. Iedereen kan meedoen, en er is genoeg ruimte voor nieuwe initiatieven naast het versterken van bestaande functies. Hiervoor is samenwerking met stakeholders uit alle districten en sectoren essentieel. Zie dit kader daarom als een startsein om de organisatie, City Management Willemstad, in te richten die de integrale aanpak en gedeelde belangen van onze schatrijke binnenstad een duwtje in de rug geeft. Het beoogde resultaat: een levendige, kleurrijke stad, waar iedereen zich welkom blijft voelen om te wonen, werken, vertoeven, en één die tegelijk klaar is voor de toekomst.

Leeswijzer

Dit document start met de visie, gevolgd door de context en uitdagingen met de bijbehorende prioriteiten. Vervolgens schetsen we de benodigde middelen om de visie te kunnen implementeren, waaronder het organisatiemodel voor City Management Willemstad, met een strategisch kader en leidende principes. Tenslotte concretiseert dit kader de beleidsinstrumenten, waarna de planning en mijlpalen voor de uitvoering worden weergegeven.

VISIE

DE HISTORISCHE WILLEMSTAD, RIJK AAN CULTUUR, GESCHIEDENIS EN LEVENDIGE GEMEENSCHAPPEN, VERDIEN EEN TOEKOMST WAAR HAAR KWALITEITEN WORDEN VERSTERKT EN ER TEGELIJKERTIJD RUIMTE IS VOOR VERNIEUWING. VOOROP AAN DE VISIE IS UNESCO'S TOEGEKENDE OUTSTANDING UNIVERSAL VALUE.

DIT BETEKENT DAT DE STAD EEN CULTURELE OF NATUURLIJKE WAARDE BEZIT DIE ZO UITZONDERLIJK IS DAT HET LANDSGRENZEN OVERSTIJGT EN VAN BELANG IS VOOR DE GEHELE MENSELIJKE GEMEENSCHAP OP AARDE, NU EN IN DE TOEKOMST.

Willemstad staat aan de vooravond van een bijzondere transformatie. De kern van Willemstad bestaat uit vier districten met elk een eigen karakter: Punda, Otrobanda, Pietermaai en Scharloo. Punda is het oudste en historische hart, bekend om zijn koloniale architectuur, watergebonden ligging en belangrijke bezienswaardigheden zoals de Handelskade. Otrobanda, het meest bevolkte district, met een rijke mix van bewoners en veel monumenten (meer dan 60%), bewaart het culturele hart van het eiland.

Pietermaai, aanvankelijk een smal reep land tussen de Caribische Zee en het Waaigat met enkele tientallen woningen, groeide in de 19e eeuw tot een voorstadje van Punda. Een ander deel, wat ontstond toen het binnen de stadsmuren van Punda in de 18e eeuw te krap werd, is de buitenwijk Scharloo, met unieke kenmerken die net wat hoger ligt. Dit vraagt om een integrale benadering die sociale, economische en infrastructurele ontwikkeling losmaakt. Deze integrale aanpak vraagt ook om aandacht te hebben voor omringende wijken en hoe die de ontwikkeling van de binnenstad kunnen versterken (denk aan Sint Jago, Fleur de Marie aan de Oostelijke kant, en Dòmi Abou, Colon, Mundu Nobo en Juan Domingo aan de Westelijke).

In het kort: deze visie staat voor het samen bouwen aan duurzame groei – economisch bruisend, inclusief en verbindend, en een plek waar de natuur dichtbij voelt.

Sociaal: samen bouwen aan duurzame groei

Iedere wijk en iedere buurt van Willemstad is uniek en vraagt om maatwerk. Door samenwerking tussen bewoners, bedrijven, beleidsmakers en bezoekers kan de binnenstad een ontwikkeling doormaken die inclusief, dynamisch en duurzaam is. We houden vast aan het behoud van ons culturele erfgoed en omarmen nieuwe duurzame initiatieven en technologieën. Samen nu is samen later.

Dit principe wordt de kern van hoe dit kader samenwerking vooropstelt. Samen betekent een plek die

- **Leefbaar, schoon en veilig** is voor alle inwoners, bezoekers en bedrijven, waarbij wonen, werken en recreëren in de binnenstad wordt gefaciliteerd.
- **Gemengd wonen voor iedereen:** Een mix van oude en nieuwe bewoners, met aandacht voor verschillende generaties en achtergronden.
- **Kunst als verbinder:** Kunstwerken en culturele routes verlevendigen openbare ruimtes en versterken gemeenschapsgevoel.

Economie: bruisend en inclusief

Onze stad heeft economische groei en innovatie nodig, maar één die het sociale weefsel en het erfgoed versterkt. Dit kader werkt aan een economie die:

- **De binnenstad als economische motor voor innovatie** ziet; toerisme inzetten als springplank naar nieuwe economische sectoren (e.g. lokale voedselproductie, fintech, culturele ondernemerschap), gericht op het aantrekken van jonge professionals voor een bruisende binnenstad.
- **Open en uitnodigend** blijft voor ondernemers die geloven in de kracht van onze stad, haar veerkracht door de eeuwen heen, haar handelsgeest en haar innovatiedrift.
- **Van onderop ontwikkelt:** Bewoners en lokale partners krijgen de leiding in projecten, met steun van publiek-private samenwerking.

Ruimte: verbindend en waar de natuur dichtbij voelt

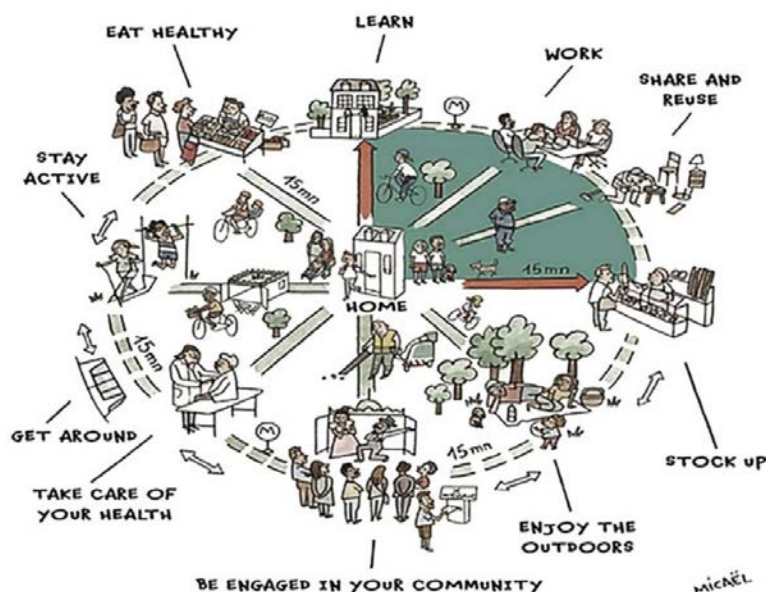
De binnenstad moet een plek zijn waar mensen graag samenkomen. Waar historie en innovatie hand in hand gaan. Waar wandelen zintuiglijk wordt aangemoedigd door beleving, en waar iedere straat, steegje, plein en wijk zijn eigen karakter heeft.

We leggen daarbij de focus op:

- **Toegankelijkheid en mobiliteit:** Verbeteren van belangrijke knooppunten, zodat iedereen zich makkelijk en comfortabel door de stad kan bewegen.
- **Ruimte voor spontane ontmoeting:** door te organiseren rondom spontaniteit, parkeergelegenheid en overzichtelijke routes nodigt de stad inwoners en toeristen uit tot verkenning.
- **Klimaat en groene groei:** De binnenstad vergroenen, met nieuwe stadsparken, groene daken en meer schaduwrijke plekken, welke het klimaat van onze openbare ruimtes fijner maken, terwijl we onze ecologische voetafdruk verkleinen. Daarnaast maken adaptieve klimaat en kustbeschermende maatregelen de stad veiliger om in te wonen, werken en vertoeven.
- **Van fundering tot façade:** Niet alleen willen wij onze UNESCO-erfgoedstatus behouden, maar ook een toekomstbestendige ondergrond hebben, waar riolering, water, elektra, data en bodemgezondheid een optimale plek kennen.

Dit visiekader biedt een helder stappenplan verdeeld over twintig jaar:

- De **opstartfase** (2026 – 2029): werken aan branding, bewegwijzering en het versterken van de identiteit van Willemstad, via culturele en educatieve programma's.
- Gedurende de **transformatiefase** (2030 – 2035) zal volop ingezet worden op vergroening en de transformatie van de openbare ruimten om de capaciteitsverhoging van de binnenstad aan te kunnen.
- De **verfijningsfase** (2036 – 2040) richt zich op het verbeteren en verfijnen van bestaande voorzieningen, en het verbeteren van de leefbaarheid en woonmogelijkheden (gemengde inkomenswoningen, collectief wonen etc.). Dit is ook een fase van opnieuw herijken en verder kijken naar de ontwikkeling van de binnenstad.
- De **toekomstfase** (2041 – 2045) heeft als doel het verminderen van auto-afhankelijkheid voor een optimale ervaring, door beter openbaar vervoer, duurzame mobiliteit (in overeenstemming met de Green Island Pact) en sterke verbindingen tussen districten (een 15-minuten stad).

Beeld 1: 15-Minute City / Life-Sized City. Disclaimer: Deze kaart dient uitsluitend ter illustratie van een conceptuele mixed use 15 min city concept. Credits: Mikael Colville-Andersen, 2019.

DE CONTEXT EN UITDAGINGEN VAN WILLEMSTAD

Willemstad's erfgoed is niet alleen belangrijk vanwege de opvallend kleurrijke architectuur en de goed bewaard gebleven koloniale stedelijke structuur, maar ook vanwege de gelaagde geschiedenis van handel, kolonisatie, culturele diversiteit en veerkracht. De historische betekenis van Willemstad wordt sinds 1954 erkend en actief behouden door organisaties zoals Stichting Monumentenzorg Curaçao en wettelijke kaders zoals de Monumenten Eilandsverordening uit 1990 en het Eilandelijk Ontwikkelingsplan uit 1995, die zowel individuele monumenten als het unieke stedelijke ensemble van de stad beschermen. De UNESCO-werelderfgoedstatus van de stad sinds 1997 onderstreept haar wereldwijde belang, met beschermde zones, waaronder belangrijke waterwegen, die integraal deel uitmaken van haar ontwikkeling. Voortbouwend op dit fundament, publiceerde UNOPS in 2019 de nota "Transforming Urban Curaçao", welke richting geeft aan de huidige visie voor de binnenstad van Willemstad. Onder andere door middel van bijgewerkte wettelijke bepalingen kan duurzaam behoud naast de aanhoudende stedelijke groei worden gewaarborgd. Dit hoofdstuk bespreekt de veelzijdige context van Willemstad, gevolgd door haar uitdagingen.

Beeld 2: Transforming Urban Curaçao, Gobiernu Kòrsou, UNOPS 2019.

Beeld 3: Transforming Urban Curaçao, Gobiernu Kòrsou, UNOPS 2019.

De veelzijdige binnenstad

De intrinsieke diversiteit van Willemstad wordt weerspiegeld in de bevolking – een samenklank van verschillende achtergronden en tradities die een gastvrije en inclusieve stedelijke sfeer creëren. De twee verkenningen, waarop dit document is gebaseerd, benadrukken de stad als divers, samenwerkend en veerkrachtig. Hieruit vloeit een merk dat levendigheid uitstraalt, met een mondiale allure. Deze merk, of branding, is niet slechts een imago, maar een strategisch kader dat het netwerk aan cultureel erfgoed in het Caribisch gebied (net als Cartagena, Havana Vieja, St. Domingo en San Juan) versterkt, en tegelijkertijd de economische vitaliteit en sociale inclusie op Curaçao versterkt. Het plaatst Willemstad op het wereldpodium, waardoor alle bewoners, bezoekers en bedrijven zich empowered en verbonden voelen.

Willemstad, gesticht in de 17e eeuw, is een levendige mix van Europa, het Caribisch gebied en Zuid-Amerika. Als maritieme vrijhaven groeide de stad rond haar diepe baai, waar schepen aanmeerden voor handel. In de muren van de historische wijken – Punda, Otrobanda, Scharloo en Pietermaai – herbergen verhalen over de trans-Atlantische slavenhandel, concurrerende koloniale machten, emancipatie en voortdurende culturele evoluties.

Deze verhalen zijn niet alleen te vinden bij monumentale gebouwen zoals Fort Amsterdam en de Koningin Emmabrug, maar ook in heldendaden van wereld's culturele graal. De emancipatiestrijden van Simon Bolivar, Manuel Piar en Luis Brion, maar ook het humanisme van Tula echoën in persoonlijke, lokale ervaringen, orale geschiedenis en hedendaagse gemeenschapsgevoelens. Zij maken Willemstad een kleurrijke erfgoedstad, waar verleden en heden samenkomen.

De veelzijdige context vraagt om een samenhangende aanpak. Bewoners, ondernemers, vastgoedeigenaren, culturele instellingen en de overheid werken samen in een open en inclusief proces om de stad te ontwikkelen. Het beleid richt zich op hergebruik van historische gebouwen, betere openbare ruimtes en het stimuleren van creatieve sectoren zoals duurzame handel, technologie en horeca. Dit versterkt lokaal ondernemerschap en de gemeenschapsband. Pogingen om het verhaal van de stad te vertellen via gemeenschapsinitiatieven – zoals festivals, locatietheater en inclusieve stedelijke ervaringen – benadrukken nu al de rol van het immaterieel erfgoed als verbindende factor tussen de historische essentie van de stad en haar evoluerende toekomst.

De geur van verse batido's, pastechi's en arepa's, de zilte zeelucht, kleurrijke markten, stemmen in Papiamentu, Nederlands, Spaans en Engels voeden haar DNA. Deze zintuiglijke ervaringen maken Willemstad's visie voelbaar, op elke steen, naast elk boom, en genietend van elk lied en elke glimlach.

PUNDA

Punda en Pietermaai zijn iconische historische centra met een belangrijke rol in cultuur, erfgoed en toerisme. Renovatie en restauratie van historische panden heeft geleid tot een hippe wijk met een unieke signatuur, aantrekkingskracht voor toeristen. Hun UNESCO-werelderfgoedstatus vraagt om een zorgvuldige balans tussen behoud van authentiek erfgoed en de introductie van moderne en duurzame stedelijke functies.

Dit vereist regulering en management die zowel monumentenbescherming als het versterken van stedelijke levendigheid beogen, waaronder de ontwikkeling van voetgangerszones en duurzame mobiliteitsoplossingen. Door hun unieke erfgoed te koesteren en te verbinden met eigentijdse stedelijke invullingen, kunnen deze wijken uitgroeien tot wereldwijde voorbeelden van duurzaam cultureel toerisme en stedelijke vitaliteit. Verbetering van verbindingen met omliggende gebieden kunnen deze buurten optimaal laten profiteren van bezoekersstromen.

Scharloo, Fleur de Marie en Sint Jago vormen samen de Scharloo-zone, een district in Willemstad met een rijke maritieme geschiedenis. Scharloo's neoklassieke monumenten huisvesten kantoren, bedrijven en musea. Nieuwe woonprojecten, zoals The Wharf, brengen diverse bewoners, van langgevestigd tot nieuwkomers, terug naar het stadsleven.

Fleur de Marie, ooit thuis voor Shell-arbeiders, en een vergrijzende woonbuurt als Sint Jago, vullen dit gemengde karakter aan. Concrete verbeteringen zijn: de aanleg van groene, veilige routes en verbeterde openbare ruimtes met goede verlichting en onderhoud om leegstand tegen te gaan. Een overkoepelende organisatie is nodig om samenwerking te stimuleren en structurele ontwikkeling te versnellen. Door bekende merken aan te trekken en meer voorzieningen te creëren wordt het gebied aantrekkelijker.

OTROBANDA

De Otrobanda kade en nabijgelegen buurten als Ser'i Otrobanda kenmerken zich door hun cultureel divers aanbod en sterke gemeenschapsbanden. Hier ligt potentie in het realiseren van verbindende, groene zones en het creëren van culturele en gemeenschapsgerichte projecten die sociale cohesie en lokale betrokkenheid in heel de binnenstad zal bevorderen.

De integratie van kunstobjecten en kunstroutes in Ser'i Otrobanda speelt hierbij een cruciale rol, doordat deze niet alleen de openbare ruimte opwaarderen maar ook het culturele karakter versterken en sociaal-maatschappelijke verbindingen stimuleren. De bottom-up benadering van publiek-private partnerschappen met actieve participatie van bewonersorganisaties is een blauwdruk voor samenwerking in dit visiekader.

Het Rifgebied, Colon en Kortijn vormen strategische knooppunten voor dit visiekader, waar bewoners, bezoekers van buiten de stad, cruisetouristen, hotelketens, zorgvoorzieningen en een breed variëteit aan bedrijven met elkaar in interactie komen. Vergrijzing van de oorspronkelijke bewoners is hier een grote uitdaging. Een gerichte aandacht voor het versterken van educatieve en culturele voorzieningen die jongeren aantrekt is van groot belang. Tegelijkertijd is het aanpakken van verloedering, leegstand en achterstallig onderhoud essentieel, waarbij dialoog en handhaving centraal staan. Dit draagt bij aan het structureel versterken van sociale netwerken en het verbeteren van het maatschappelijke draagvlak voor zowel behoud als ontwikkeling.

In Otrobanda buurten als Mundu Nobo, Dòmi Abou en Juan Domingo, waar er meer bewoners wonen (zie beeld 4), ligt een enorme kans om de openbare ruimte fundamenteel te herdenken en te transformeren tot levendige, veilige en uitnodigende verblijfsplekken voor jong en oud, bezoeker of niet.

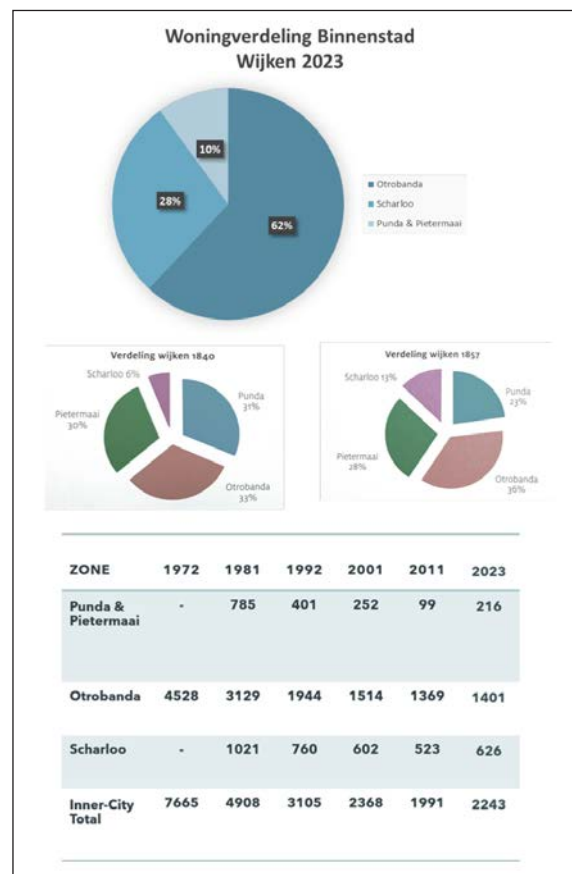
In Dòmi Abou is al enige vooruitgang geboekt door de bouw van verdiepingswoningen op braakliggende terreinen en de inzet van lokale wijkleiders, wat een solide basis biedt voor verdere ontwikkeling en betrokkenheid van bewoners.

Door het creëren van aantrekkelijke speelplekken voor kinderen, sportfaciliteiten voor jongeren en rustpunten voor ouderen, kan de openbare ruimte de levenskwaliteit van alle bewoners aanzienlijk verbeteren.

Beeld 4: Woningverdeling Binnenstad Wijken.

Disclaimer

Deze grafiek dient uitsluitend ter illustratie van lang termijn woningverdeling in binnenstad wijken. Analyse: CBS Census & S. Van Heijningen, 2023

De herwaardering van de openbare ruimte kan bovendien economische kansen creëren door ondernemers en lokale initiatieven te stimuleren, waarbij de buurtbewoners zelf een actieve rol spelen in het vormgeven van ondernemerschap (wijk- en sociale ondernemingen). Zo ontstaat een duurzame en gemeenschapsgerichte ontwikkeling, waarin de kracht en veerkracht van de bewoners in verhouding komen met gebieden als Colon en Rif.

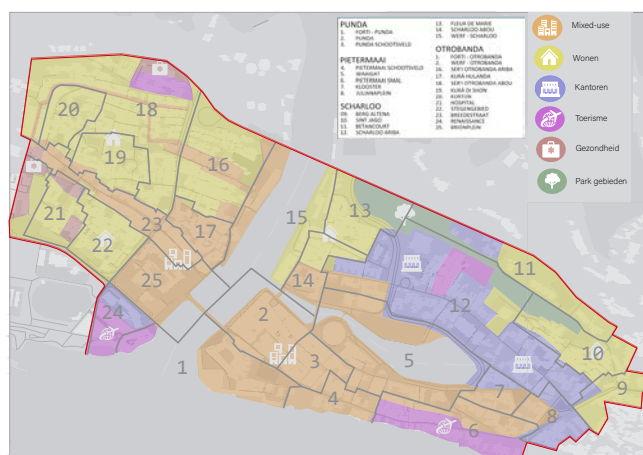

ZEE, KADES EN KUSTGEBIEDEN

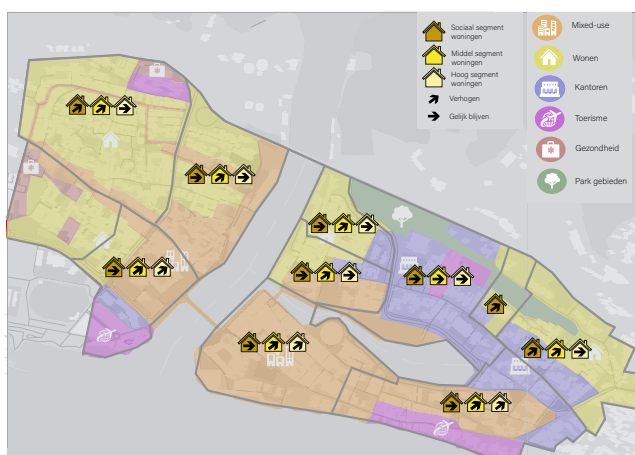
Het Waaigat, de Sint Annabaai-kades en de kustgebieden in de binnenstad van Willemstad bieden aanzienlijke kansen en uitdagingen voor stedelijke ontwikkeling. Enerzijds vormen deze watergerelateerde locaties een unieke kans om de verbinding tussen land en water te versterken door de aanleg van aantrekkelijke voorzieningen zoals boardwalks, bruggen en recreatieve zones met cafés, restaurants, sportfaciliteiten en rustplekken. Dit kan leiden tot een levendig sociaal en cultureel centrum dat diverse doelgroepen aantrekt en de levendigheid van de wijken Scharloo, Pietermaai en Rif vergroot.

Daarnaast bieden Punda en Otrobanda, met hun strategische ligging aan de Sint Annabaai, mogelijkheden voor nieuwe functies en verbeterde toegang tot de zee, wat kan bijdragen aan economische groei en toeristische activiteiten.

Tegelijkertijd vormen deze gebieden uitdagingen zoals de dreiging van waterniveaustijging en overstromingen, waarbij watermanagement, o.a. door afwatering, en groenaanleg essentieel is om risico's te beperken en de natuurlijke uitstraling te behouden. Veiligheid en toegankelijkheid zijn belangrijke aandachtspunten, die geborgd moeten worden door goede verlichting, onderhoud en beheer, evenals verbindingen via bruggen en watertaxi's om gebieden, kunnen zorgen voor een betere stedelijke structuur.

Beeld 5: Economische Kaart (Vitality) Functiemenging en stedelijke dynamiek. Disclaimer: Deze kaart dient uitsluitend ter illustratie van een conceptuele vlekkenplan gebaseerd op kernkwaliteiten voor stedelijke visie. Credits: J. Van Der Lugt & G. Jimenez, Zarja Architecture/ ProGaya 2024.

Beeld 6: Sociale Kaart (Livability) Woonverdeling en leefbaarheid. Disclaimer: Deze kaart dient uitsluitend ter illustratie van een conceptuele vlekkenplan gebaseerd op kernkwaliteiten voor stedelijke visie. Credits: J. Van Der Lugt & G. Jimenez, Zarja Architecture/ ProGaya 2024.

Uitdagingen

Haar unieke positie als historische stad, haar status als actief maritiem knooppunt voor vracht- en cruiseschepen, de nabijheid van een internationale luchthaven en haar rol als regionale hoofdstad, plaatst Willemstad onder sterke druk. Het behoud van het UNESCO-erfgoed vereist een zorgvuldige balans: het bevorderen van ontwikkeling en toerisme met het oog op diversificatie van de economie, terwijl tegelijkertijd ruimte wordt gecreëerd voor materiële en immateriële culturele activa en het milieu. De twee verkenningen waarop dit document is gebaseerd, identificeren de volgende uitdagingen:

SOCIAAL

- Omgaan met de druk van gentrificatie (en de vraag naar betaalbare huisvesting), toerisme en de groei van vakantieverhuur, op de lokale gemeenschap.
- Een balans vinden tussen toerisme en leefbaarheid, zodat bewoners kunnen meeprofiteren terwijl hun kwaliteit van leven behouden blijft.
- Oudere inwoners blijven vaak in traditionele wijken wonen, terwijl jongere professionals zich vestigen in nieuwe ontwikkelingen, wat leidt tot sociale segregatie en variërende behoeftes over toegankelijkheid van de binnenstad.
- De noodzaak tot het versterken van sociale cohesie en leefbaarheid tussen diverse bevolkingsgroepen.
- Omgaan met subjectieve en objectieve veiligheid voor bewoners, bezoekers en bedrijven.

ECONOMIE

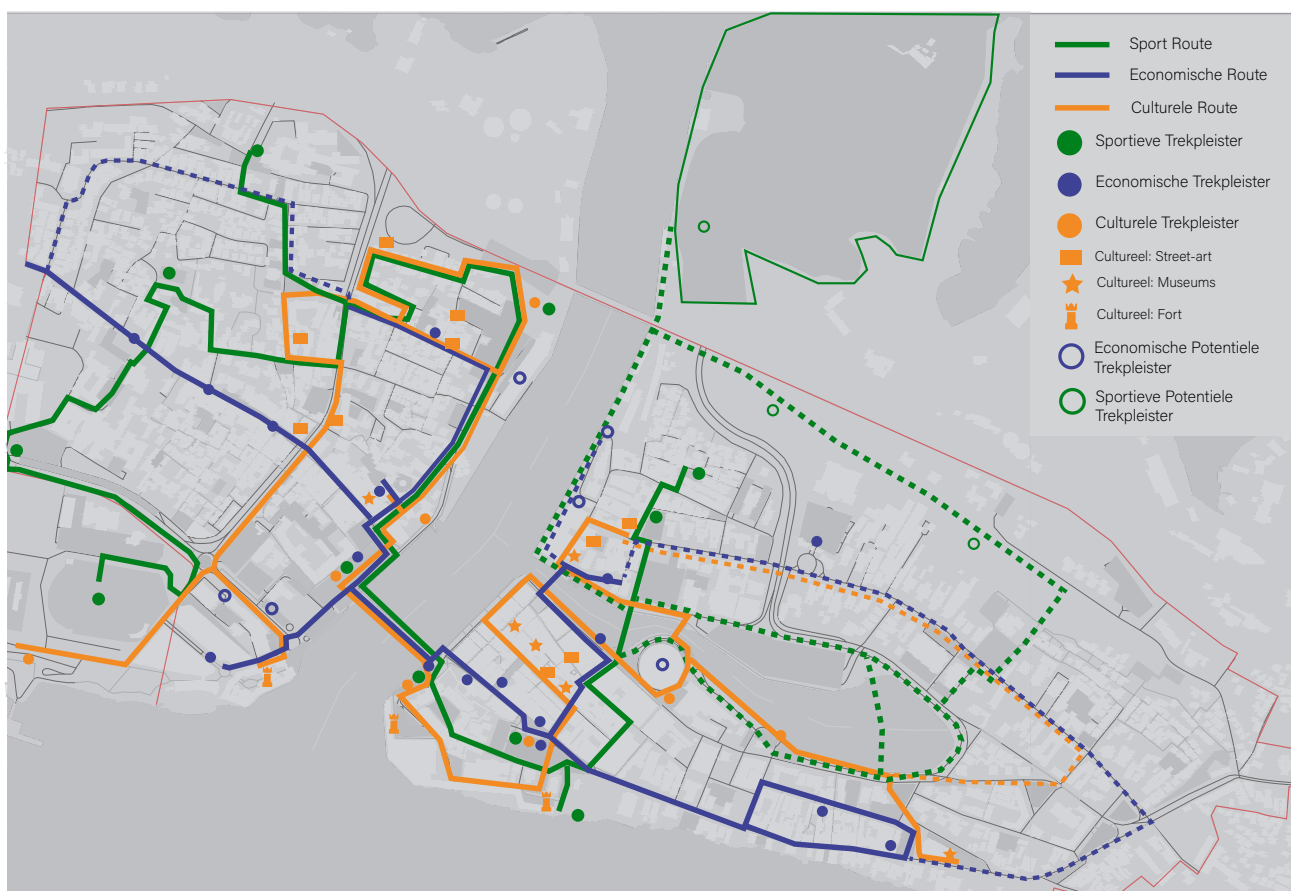
- Onze concurrentiepositie versterken tegenover grotere stedelijke regio's, op het gebied van werkgelegenheid en wonen.
- Leegstaande panden hergebruiken en onderhouden (o.a. door middel van flexibele huurcontracten en subsidies voor starters en/of startende bedrijven).
- Omgaan met versnippering van grondbezit, waardoor grootschalige renovatie en ontwikkeling bemoeilijkt wordt.
- Beter publiek-private samenwerking voor het beter bundelen van middelen en expertise voor effectievere en efficiëntere uitvoeringsmogelijkheden.

CULTUREEL ERFGOED

- Monumentale erfgoedstatus en historische waarden behouden te midden van de groei van toerisme en moderne ontwikkelingen.
- Nog geen volledig Management Plan voor UNESCO-erfgoed sinds 2007, wat naleving en internationale erkenning belemmert.

RUIMTE EN DUURZAAMHEID

- Verbeteringen in de openbare ruimtes voor voetgangers (bijvoorbeeld meer bomen).
- Klimaatverandering en hittestress vragen om stedelijke aanpassingen.
- Zeespiegelstijging vraagt voor slimme kustbeschermende maatregelen.
- Duurzame mobiliteit versterken (door middel van het corrigeren van autodominantie; en het verbeteren van invoer-/doorvoer-/uitvoer- modaliteiten in en uit de stad.
- Tekort aan de implementatie van een effectief parkeerbeleid en fietsinfrastructuur belemmert bereikbaarheid.
- Gebrekkige uitvoering van infrastructuurprojecten, en een gebrekkige implementatie van het Eilandelijk Ontwikkelingsplan (EOP, 1995) zorgt voor achterstanden en fragmentatie.
- Afvalbeheer (incl. vloeibaar afval) kent nog onvoldoende beleid en geen duidelijke ophaalmethoden.

Beeld 7: Milieu- & Ruimtelijke Kaart (Connectivity) Verbinding tussen districten en routes. Disclaimer: Deze kaart dient uitsluitend ter illustratie van een conceptuele routes voor stedelijke visie binnenstad. Credits: J. Van Der Lugt & G. Jimenez, Zarja Architecture/ ProGaya 2024.

DIGITALISERING EN GOVERNANCE

- Privacy- en datavraagstukken rond slimme technologie in de stad (camera's, sensoren, big data, dashboarding, citizen science) beperken innovaties.
- Systematische monitoring van binnenstedelijke vraagstukken mist, waardoor onduidelijk blijft waar de investeringen de meeste impact bereiken.
- Fragmentatie in organisatie van de vier binnenstadgebieden bemoeilijkt integrale samenwerking en resultaten.
- Onvoldoende integratie tussen bestuurlijke beleidsdomeinen zoals economie, mobiliteit, milieu en stadsplanning.
- Onduidelijk beleid en trage procedures rondom vergunningen remmen stadsontwikkeling en diensten (bijv. vloeibaar afvalbeheer, routing van openbaar vervoer).

Het toekomstperspectief voor Willemstad vraagt om meer dan alleen het oplossen van losse problemen; het vereist een samenhangende visie waarin sociaal weefsel, economische vitaliteit, erfgoedbescherming en duurzame infrastructuur elkaar versterken. Alleen door integrale samenwerking tussen overheid, ondernemers, bewoners en maatschappelijke organisaties kan de stad haar historische waarden behouden én benutten als motor voor inclusieve groei.

Zo blijft Willemstad niet alleen een historisch icoon, maar ook een veerkrachtige en leefbare stad die haar verleden eert terwijl ze vol vertrouwen de toekomst tegemoet treedt.

INSTRUMENTEN, PLANNING EN MIDDELEN

Dit hoofdstuk richt zich op de toekomst van Willemstad, waarin de praktische uitvoering van onze ambities centraal staat. Het richt zich op de instrumenten, planning en middelen die nodig zijn om de voorgestelde visie te bereiken. Eerst worden de meest cruciale instrumenten besproken, gevolgd door een planning van verschillende subonderdelen en ten slotte de nodige middelen om de te nemen acties te realiseren.

Instrumenten

Vier instrumenten zijn fundamenteel voor het realiseren van de visie beschreven in dit document, namelijk: City Management Willemstad, de herziening van artikel 4 van het EOP, onderzoek, innovatie en versterking van overheidsinstanties.

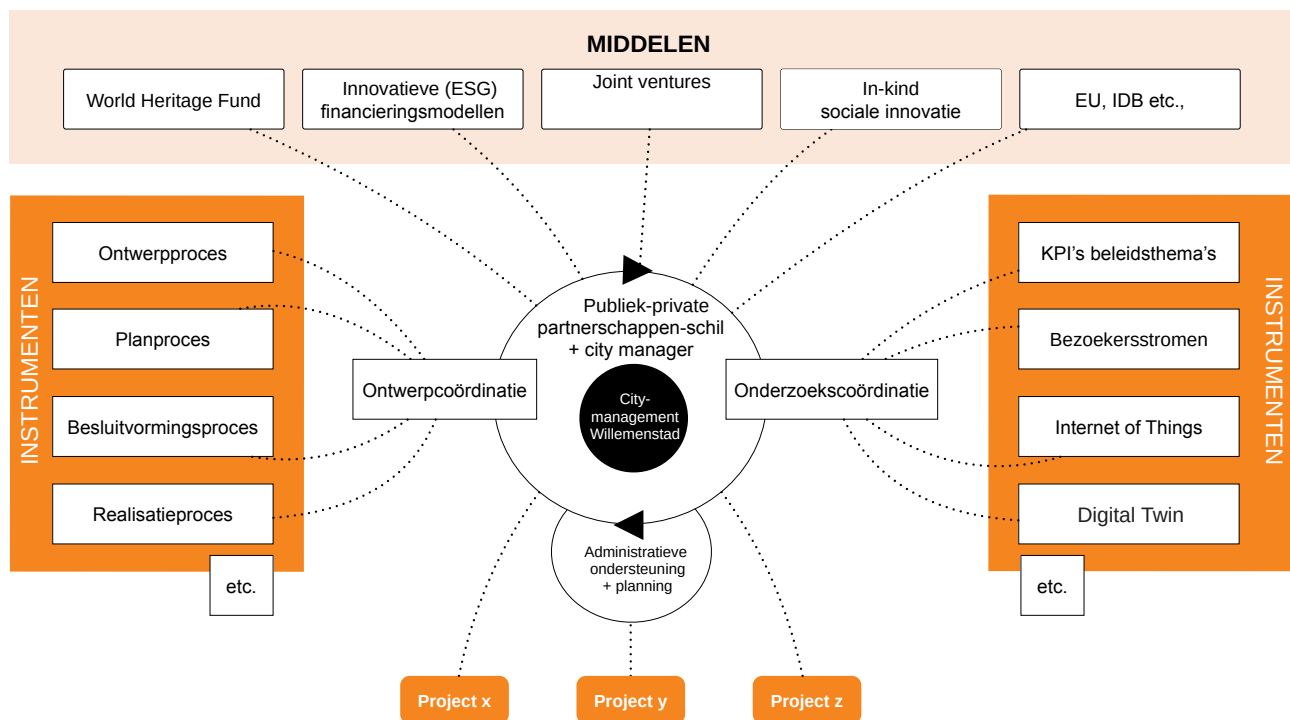
CITY MANAGEMENT WILLEMSTAD

City Management Willemstad (CW) vormt de spil in de uitvoering van de stadsvisie voor Willemstad, als centrale organisatie die overheid, ondernemers, bewoners en erfgoedorganisaties verbindt. CW betreft via focusgroepen stakeholders bij besluitvorming. Het integreert beleidsdomeinen zoals erfgoed, economie, mobiliteit, duurzaamheid en sociale cohesie in een samenhangend, interministerieel kader. Met een transparante governance-structuur faciliteert CW stedelijke projecten, waarbij erfgoedbehoud en moderne behoeften in balans zijn.

Publiek-private partnerschappen (PPP's) zijn cruciaal, met financieringsmodellen zoals investeringsfondsen en joint ventures die kostenverspilling minimaliseren en innovatie stimuleren. Deze partnerschappen beschermen het mandaat van de overheidsinstanties en creëren daar waar nodig win-win situaties tussen overheid en de private sector.

De beoogde organisatiestructuur (zie beeld hieronder) omvat:

- **Citymanager:** Stuurt de visie, en verbindt ministeries en private partijen op binnenstedelijke vraagstukken
- **PPP-schil:** brengt samen participatie van publieke en private partijen, en de bijbehorende middelen en expertise voor de efficiënte realisatie van verschillende projecten.
- **Projectleider:** afhankelijk van de PPP-projecten, kunnen er projectleiders tijdelijk worden aangesteld.
- **Onderzoekscoördinator:** Beschouwt de stad als levende lab (living lab) en coördineert data gedreven projecten via multidisciplinaire innovaties in de stad.
- **Ontwerpcoördinator:** Adviseert over ruimtelijke ingrepen voor integrale planvorming.
- **Administratieve ondersteuning:** Zorgt voor efficiënte informatie-uitwisseling en operationele ondersteuning. Hieronder vallen drie rollen:
 - **Financial controller:** zorgt voor de nauwkeurigheid van de financiële administratie, stelt financiële rapportages, begrotingen, jaarrekeningen op en adviseert op jaarplannen.
 - **Marketing-en communicatie medewerker:** produceert communicatiematerial voor CW, door het creëren en uitvoeren van communicatieplannen, het beheren van kanalen zoals social media en websites, en het ontwikkelen van marketingcampagnes.
 - **Administratiemedewerker:** verwerkt gegevens, beheert documenten, en voert ondersteunende taken uit, zoals het opstellen van facturen en het beheren van agenda's.

Beeld 8: organisatiemodel City Management Willemstad. Credits: Mente Kaweta, Zarja Architecture en ProGaya

De verantwoordelijkheid van CW ligt bij de aansturing van PPP's, waarbij nadrukkelijk ook de lokale gemeenschap wordt betrokken –vooral in wijken waar nog veel bewoners zijn. Deze wisselwerking tussen de rollen zorgt voor een continue feedback- en kwaliteitscyclus, waarin KPI's de ruimtelijke ingrepen onderbouwen en ontwerpbeslissingen worden getoetst aan beleidsdoelen.

Dit helpt om commerciële belangen in balans te brengen met sociale en culturele waarden. Tot slot blijft de kerntaak van CW de coördinatie van budget, planning en implementatie per beleidsthema of plan, ondersteund door de administratieve en technische middelen die de stedelijke visie uitvoerbaar maken.

HERZIENING VAN ARTIKEL 4 VAN HET EOP VOOR DUURZAME ONTWIKKELING

Artikel 4 van het Eilandelijk Ontwikkelingsplan (EOP) beschermt het unieke stadsgezicht van Willemstad en stuurt projecten in de binnenstad. De huidige tekst is echter te vaag, wat risico's oplevert voor erfgoedwaarden en duurzame ontwikkeling. Een herziening is essentieel. Een helder kader balanceert erfgoedbescherming, economische groei en sociale inclusie.

Onderzoek naar wijkstructuren en architectuur, plus een hoogbouwnota, vormt de basis hiervoor. Het vernieuwde artikel 4 wordt een krachtig instrument voor vergunningverlening, toezicht en handhaving, en maakt het mogelijk om overtredingen effectief aan te pakken. Duidelijk beleid stimuleert innovatie en inclusiviteit, voor een bruisende, toekomstbestendige binnenstad waar erfgoed, leefbaarheid en economische dynamiek samengaan, in lijn met het EOP en de binnenstadsvisie.

ONDERZOEK EN INNOVATIE

Complexe stedelijke uitdagingen vragen om slimme, flexibele oplossingen. Traditionele methoden schieten tekort. Real-time data over toegankelijkheid en doorstroming in de openbare ruimte, gebaseerd op onderzoek naar mobiliteitspatronen van bewoners en bezoekers vergen de juiste technologieën. De overstap naar een 15-minuten stad vraagt om inzicht in unieke wijkkarakters, zoals waar erfgoed, en het gedrag van bewoners en toerisme samengaan. Sensoren en datadashboards volgen bezoekersstromen, terwijl digitale platforms bewoners en ondernemers informeren en betrekken bij de laatste ontwikkelingen.

Tools zoals Digital Twin en digitale participatie tools simuleren plannen en versterken draagvlak, wat leidt tot flexibele, datagedreven projecten. Ook onderzoek naar circulaire gebiedsontwikkeling, biobased bouwmaterialen en groene zones bevordert duurzaamheid, gekoppeld aan stadsprojecten. Door onderzoek, monitoring en innovatie ontstaan toekomstbestendige oplossingen die erfgoed, leefbaarheid en economische dynamiek versterken. Voor we het weten transformeert Willemstad naar een levende lab waar innovatie en transformatie samen met het leven in de openbare ruimte bruist.

VERSTERKING OVERHEIDSORGANISATIES:

Om de visie voor een toekomstbestendige en bruisende binnenstad te realiseren, is het cruciaal dat betrokken overheidsinstanties beschikken over voldoende capaciteit, deskundigheid en mandaat om daadkrachtig op te treden. Zoals uit ervaring en best practices blijkt, zijn slagvaardige overheidsorganisaties de ruggengraat van succesvolle stedelijke ontwikkeling.

Dit betekent dat niet alleen voldoende personeel beschikbaar moet zijn, maar dat ook expertise interdisciplinair wordt ingezet en processen doelgericht worden gestuurd. Dit betreft onder meer:

- het uitvoeren en coördineren van infrastructurele werkzaamheden in de binnenstad (denk aan riolering en kustbescherming);
- het beoordelen van bouwvergunningaanvragen voor de binnenstad;
- het opstellen van uitvoeringsplannen ten behoeve van een zorgvuldige ruimtelijke inrichting;
- het faciliteren en stimuleren van kunst- en cultuurprojecten die bijdragen aan een aantrekkelijke en levendige binnenstad;
- het uitvoeren van overige werkzaamheden die noodzakelijk zijn tegen hinder en overlast.
- het uitvoeren van projecten voor een veilige, inclusieve en sociaal-economisch veerkrachtige binnenstad.

Door overheidsorganisaties te versterken — zowel in personele capaciteit als in expertise en middelen, kunnen uitvoeringstrajecten voortvarend en efficiënt worden opgepakt.

ROADMAP BELEIDSTHEMA'S

De geformuleerde uitdagingen (sociaal, economie, cultureel erfgoed, ruimte en duurzaamheid, digitalisering en governance) zijn hieronder in een roadmap uitgezet in verschillende beleidsthema's. Per beleidsthema, zal er bij de instelling van Citymanagement Willemstad (CW) instrumenten worden ontwikkeld om in te spelen op de unieke context van Willemstad, waar verbindingen tussen bewoners, publieke en private partners en tussen traditie en toekomst centraal staan.

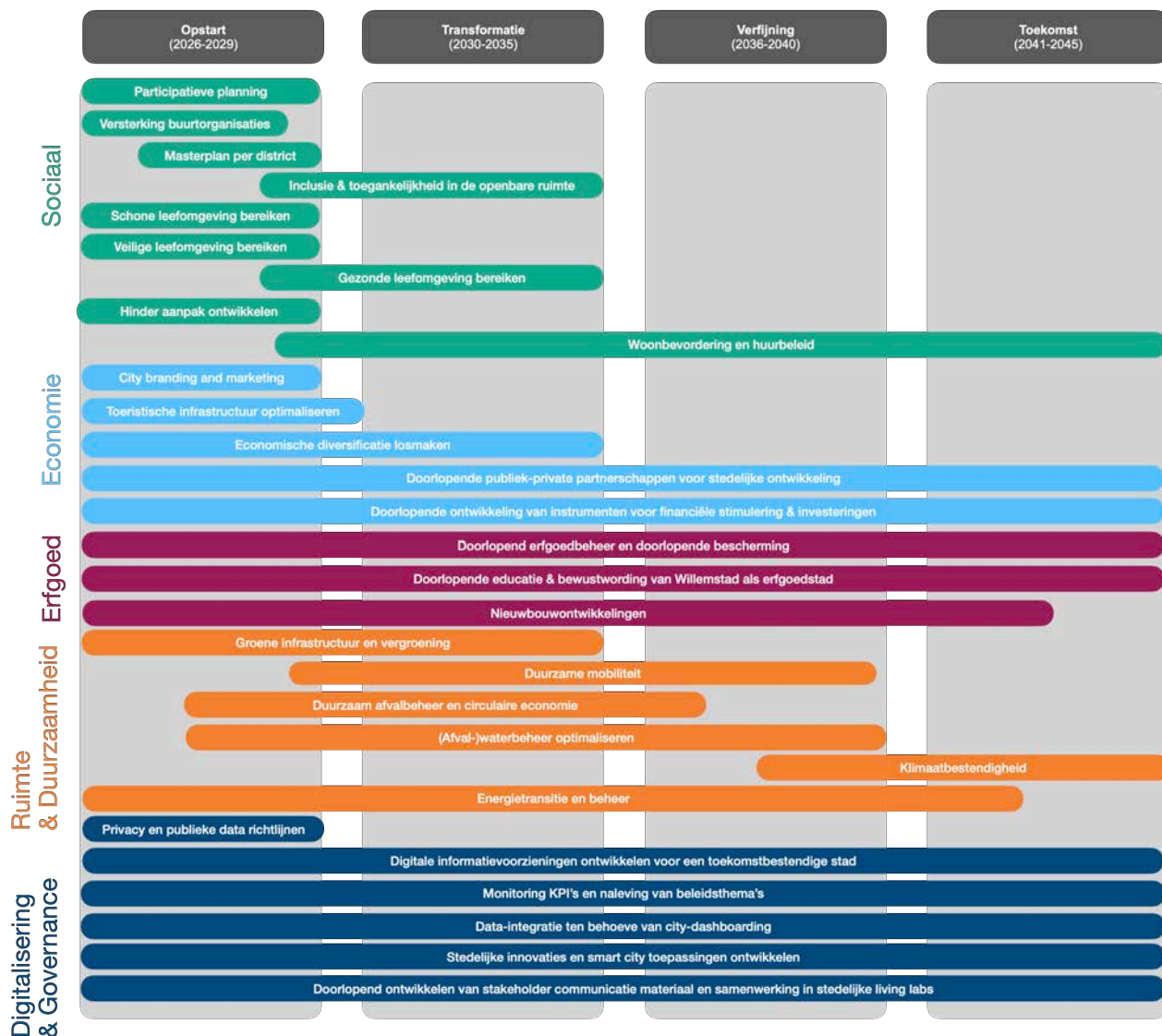
Bijvoorbeeld, het stimuleren van wooncollectieven en betaalbare huisvesting waarborgt inclusiviteit en sociale cohesie, terwijl innovatieve digitale tools en real-time informatiesystemen participatie en transparantie bevorderen. Daarnaast zetten we in op duurzame mobiliteit en economische diversificatie door kleinschalige ondernemingen en cultuurtoerisme te stimuleren en pijlers als circulaire economie en groene infrastructuur stevig te verankeren in ons beleid.

Publieksgerichte interventies, zoals publieke workshops, versterking van bewonersplatforms en inclusieve evenementen, zorgen ervoor dat de stem van elke inwoner wordt gehoord en gekend. Ook klimaatbestendige infrastructuurmaatregelen, zoals het slim opvangen en infiltreren van regenwater en het efficiënt verwerken van afvalwater, dragen bij aan de veerkracht van onze stedelijke omgeving.

De roadmap hieronder is opgesplitst in vier fases:

- **Opstartfase (2026-2029):** hier worden laaghangend fruit zoals citybranding en vergroening, alsmede een schoon, heel en veilige leefomgeving gerealiseerd.
- **Transformatiefase (2030-2035):** in deze fase wordt er een begin gemaakt aan de grotere infrastructurele ingrepen in de binnenstad op het gebied van energie, mobiliteit en circulaire economie.
- **Verfijningsfase (2036-2040):** in deze fase staat de binnenstad klaar voor de verfijning en herijking van dit visiekader.
- **Toekomstfase (2041-2045):** In deze fase is de transformatie van Willemstad tot een stad waarin men gezond leeft en alle voorzieningen bereikbaar zijn op verschillende niveaus voelbaar.

Er zijn 29 verschillende beleidsthema's geïdentificeerd voor de roadmap, elk met een grove inschatting van tijd. In de komende jaren zal de nodige verdieping en concrete planning worden gemaakt voor alle beleidsthema's.

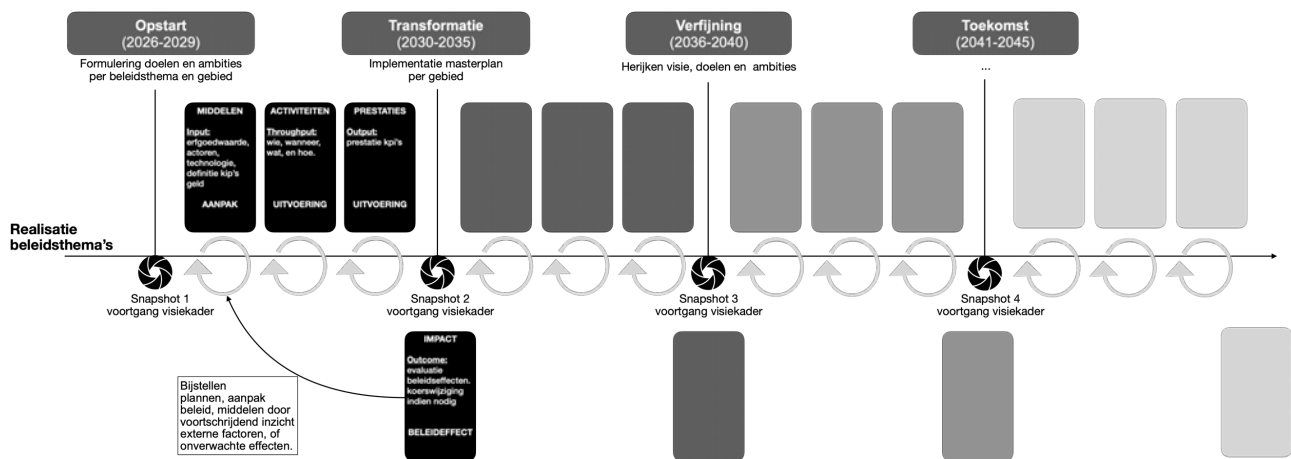
Beeld 9: roadmap van 29 beleidsthema's. Credits: Mente Kaweta

ONTWIKKELINGSKOMPAS BELEIDSTHEMA'S

Het ontwikkelingskompas is een monitoringsystematiek. Om de voortgang van de beleidsthema's te volgen, stelt dit visiekader een dynamische aanpak voor het transitieproces naar een toekomstbestendige stad. Dit kompas herhaalt vier samenhangende momenten van reflectie gedurende elke ontwikkelingsfase (opstart, transformatie, verfijning, toekomst):¹

1. de inzet van middelen (input),
2. de uitvoering van activiteiten (throughput),
3. het realiseren van concrete prestaties (output),
4. het behalen van de beoogde impact (outcome).

De fases vormen samen een doorlopend veranderingsproces dat voortdurend gemonitord en waar nodig bijgestuurd wordt.

Beeld 10: monitoringsystematiek van het ontwikkelingskompas. Credits: Mente Kaweta

Stedelijke ontwikkeling is complex en langdurig, verspreid over een lange periode, waarbij diverse belangen – van bewoners, bezoekers, ondernemers, politiek en investeerders – samenkomen. De fysieke transformatie die hieruit voortkomt, bepaalt voor decennia de identiteit, leefbaarheid, en economische vitaliteit van de stad. Om die reden stelt dit kader voor om een leerzame, adaptieve aanpak toe te passen, met regelmatige evaluaties, welke zal zorgen voor heldere inzichten en de mogelijkheid om flexibel in te spelen op vertragingen of onverwachte ontwikkelingen.

Dit ontwikkelingskompas stimuleert een cultuur van leren, waarbij terugkoppeling vanuit de praktijk een kernrol speelt. Door transparante communicatie en betrokkenheid van alle stakeholders kweken we een gedeeld gevoel van eigenaarschap en blijven we gericht op het gezamenlijke doel: een dynamische, inclusieve en toekomstbestendige stad. Zo zorgen we ervoor dat de beleidsthema's niet alleen worden gevolgd, maar ook actief worden bijgestuurd, met ruimte voor innovatie en continuïteit in de ontwikkeling van de stad.

1. Dit model is geïnspireerd door de beleidsevaluatiekader van de Algemene Rekenkamer in Nederland en Planbureau voor de Leefomgeving: <https://www.pbl.nl/publicaties/circulaire-economie-wat-willen-we-weten-en-wat-kunnen-we-meten>.

MIDDELEN

De middelen gereserveerd voor dit visiekader zijn bedoeld voor de oprichting en operationalisering van Citymanagement Willemstad (CW), dat wil zeggen voor de rollen: city manager, onderzoekscoördinator, ontwerpcoördinator en administratieve ondersteuning. Voor de opstartfase van de organisatie, zal er vanuit de overheid (internministerieel) middelen vrijkomen. In het vervolg zal er steeds meer toegewerkt worden naar een publiek-private constructie.

Met deze organisatie hoort ook de nodige capaciteitsversterking. De uitvoering van onderzoeken, ontwerpen, en ingrepen in de binnenstad zullen projectmatig worden opgezet. Elk project heeft een begin en eindpunt, met betrokken stakeholders. Per project zal er met de betrokken stakeholders publiek-private financiering georganiseerd worden. Daar waar de overheid de voornaamste partner is, kan zij zorg dragen voor middelen.

CW zal ook proactief op zoek gaan naar middelen van externe fondsen. Afhankelijk van de opgave kan CW een beroep doen bij de Verenigde Naties (denk aan World Heritage Fund, Cities Alliance), EU (Eurocities, HORIZON, INTERREG, European Urban Initiative, European Development Fund), Inter-American Development Bank (cities and regions program), ZYG.DE etc. Belangrijk is dat de capaciteitsversterking projectmatig, doelmatig, en slagvaardig wordt ingezet op de opgaven van dit visiekader.

COLOFON

Het Visiekader Willemstad 2026-2035 (met een doorkijk naar 2045) is een product van de Gobièrnu Kòrsou in nauwe samenwerking met ProGaya, Masters in Opportunities en Mente Kaweta. Gobièrnu Kòrsou bedankt alle betrokken partijen voor de waardevolle gesprekken en inzichten die hebben bijgedragen aan de totstandkoming van dit visiekader.

Uitgave

Gobièrnu Kòrsou

Redactie

Mente Kaweta

Ontwerp en realisatie

Mente Kaweta, ProGaya, Zarja Architecture , Struktura B.V.

Contactgegevens

Wij besteden veel zorg aan de inhoud van dit visiedocument. Daarbij streven wij naar correcte en actuele informatie. Wij hebben geprobeerd alle rechthebbenden van het beeldmateriaal te achterhalen en in het document te expliciteren. Personen of instanties die menen dat hun rechten desondanks niet gerespecteerd worden, kunnen contact opnemen met de redactie.

© Gobièrnu Kòrsou